

نقش روان‌شناسی در تعلیم و تربیت

مؤلفین

سید سعید موسوی

سرقرانی

انتشارات راز نهان

۱۳۹۴

سرشناسه:	موسوی، سید سعید، ۱۳۴۸ دی -
عنوان و نام پدیدآور:	نقش روان‌شناسی در تعلیم و تربیت/ نویسندگان سید سعید موسوی، حسن قربانی.
مشخصات نشر:	تهران: راز نهان، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری:	۱۲۵ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک:	۳-۷۹۲-۲۵۸-۶۰۰-۹۷۸.
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا.
یادداشت:	کتابنامه: ۱۲۵-۱۴۰ص؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع:	روان‌شناسی تربیتی.
موضوع:	شاگردان -- روان‌شناسی.
شناسه افزوده:	قربانی، حسن، ۱۳۳۵-
رده‌بندی کنگره:	۷۱۳ن/م۹/۵۱/۱۰۵۱ LB۱۰۵۱
رده‌بندی دیویی:	۳۷۱.۱۵
شماره کتابشناسی ملی:	۱۰۳۰۲۲۰

عنوان کتاب: نقش روان‌شناسی در تعلیم و تربیت	
مؤلفین: سید سعید موسوی، حسن قربانی	
صفحه آرا: اکرم ملک نژاد	
طراح جلد: رضا کاوه	
ناشر: راز نهان	
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه	
نوبت چاپ: اول-۱۳۹۴	
آدرس: میدان انقلاب- خیابان کارگر شمالی-خ نصرت-پلاک ۷۲-	
ساختمان ۱۰۰- واحد ۱۲ - شماره تماس: ۰۲۱۶۶۹۱۶۳۷۱ - ۰۹۱۰۹۳۹۰۷۵۳	
آدرس الکترونیکی: thesis.pub۲۰۱۴@gmail.com	
آدرس سایت: www.thesispublication.com	

قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان

۹ پیش‌گفتار

فصل اول

۱۵ مقدمه

فصل دوم

۲۳ پیشینه‌تئوریک روانشناسی

۲۴ حقیقت‌ها و نظریه‌ها

۲۵ روان‌شناسی در تربیت

۲۶ مسائل روان‌شناسی در تربیت

فصل سوم

۳۱ موقعیت روان‌شناسی در تربیت

۳۳ عناصر مهم آموزش و تمرینش

۳۶ تدریس

۳۶ روان‌شناسی و تدریس

۴۷	 کاربردهای آموزشی شرطی شدن کلاسیک
۴۸	 کاربردهای آموزشی: جفت کردن محرک‌ها
۵۴	 کاربردهای آموزشی اصول شرطی شدن عامل
۵۶	 کاربردهای آموزشی نگرش شناختی
۵۷	 کاربردهای آموزشی نظریه‌های فراموشی
۵۸	 کاربردهای آموزشی رویکردهای شناختی

فصل چهارم

۶۳	 اصول تعلیم و تربیت انسان‌گرا
۶۳	 حرکت‌های انسان‌گرا در تعلیم و تربیت

فصل پنجم

۶۹	 نقش عوامل فردی در روند تربیت دانش‌آموزان
۶۹	 عوامل فردی
۶۹	 ۱- هدف
۷۱	 ۲- عزت نفس
۷۲	 ۳- انگیزه
۷۳	 انگیزش بیرونی و انگیزش درونی
۷۷	 ۴- اضطراب امتحان
۷۹	 ۵- مطالعه
۸۰	 ۶- هوش

۸۲	 خلاقیت و پیشرفت تحصیلی
۸۲	 ۷- درک مطلب ضعیف
۸۳	 ۸- جنسیت
۸۵	 ۹- توجه
۸۵	 ۱۰- برنامه‌ریزی
۸۶	 ۱۱- تفاوت های فردی
۸۶	 ۱۲- عوامل جسمانی، بدنی و فیزیولوژیکی
۸۷	 ۱۳- نارساخوانی

فصل ششم

۹۱	 نقش عوامل آموزشی در روند تربیت دانش آموزان
۹۲	 ۱- روابط معلم و دانش آموز
۹۳	 ۲- مهارت معلمان
۹۵	 ۳- امکانات مطلوب تحصیلی و آموزشی
۹۵	 ۴- نمره و ارزش یابی
۹۶	 ۵- تکلیف شب
۹۸	 ۶- تعداد دانش آموزان کلاس و ترکیب آنها
۹۹	 ۷- مدت زمان یادگیری در مدرسه و منزل
۹۹	 ۸- هماهنگی برنامه‌ها و روش‌های آموزشی
۹۹	 ۹- تقویم و ساعات آموزشی

۹۹ ۱۰- فضای کلاس و تسهیلات مدرسه

فصل هفتم

۱۰۹ نقش عوامل خانوادگی - اجتماعی در روند تربیت دانش آموزان

۱۰۹ ۱- شرایط عاطفی و امنیت محیط خانواده

۱۱۱ ۲- شرایط اجتماعی و اقتصادی

فصل هشتم

۱۱۵ سخن پایانی

۱۲۵ منابع و مآخذ

www.ketab.ir

پیش‌گفتار

روانشناسی و علوم تربیتی دانشی است که به مطالعه تعلیم و تربیت و بازشناسی مبانی، اهداف، اصول و روش‌های عملی می‌پردازد تا بتواند به ترسیم یک نظام منسجم در تعلیم و تربیت دست یابد؛ نظامی که به بهترین نحو منابع و مهارت‌های انسان‌ها را فراهم سازد و بدین منظور از یافته‌های جامعه‌شناسی، اقتصاد، مدیریت و فلسفه نیز بهره می‌برد.

با توجه به ریشه‌ای بودن و نفوذ تعلیم و تربیت در همه ابعاد زندگی فردی و اجتماعی انسان و تاثیر پذیری نهادهای مختلف اجتماعی از آن، در کشورهای پیشرفته، بیشترین هزینه‌ها صرف آموزش و پرورش مورد نظر آنها شده و تحقیقات گسترده‌ای جهت بهبود و گسترش آن صورت می‌گیرد. امروزه دانش آنتروپولوژی و روان‌شناسی به افراشی‌آرزو شده، آگاهی مربیان و اولیاء نسبت به مسائل روحی و روانی دانش‌آموزان اهمیت زیادی دارد و آگاهی، شوق، محبت و تحکیم روابط حیاتی را بدنبال دارد و پرداختن به این مورد به عنوان موضوع روز برای خانواده‌ها و جامعه لازم و ضروری است.

جایگاه تعلیم و تربیت دانش‌آموزان تا اندازه‌ای است که همگام با تحولات و رشد کشورها نیاز به نیروهای تربیت شده و متخصص بیشتر شده و این امر افکار دولتمردان را به خود جلب کرده است.^۱

۱- روان‌شناسی رشد، برگرفته از ارجاعات کتاب جوان، جلد ۲، نشر فرهنگ

در جامعه فعلی نگرش والدین و مربیان در مورد نحوه پیشرفت دانش آموزان و برنامه های تربیتی آنها از اهمیت زیادی برخوردار است چون این عامل اصلی ترین و مهم ترین نشانه موفقیت سیستم تعلیم و تربیت می باشد.^۱

دانش آموزانی که از پیشرفت و عملکرد خوبی برخوردار هستند، مورد تایید و پذیرش والدین، معلمان و همسالان قرار می گیرند و عزت نفس در آن ها افزایش پیدا میکند و آن ها احساس کفایت و لیاقت می کنند و در موقعیت های خارج از مدرسه خود را فردی شایسته و کارآمد احساس می کنند که این امر منجر به استقامت و پشتکار در همه جنبه های زندگی می شود.

امروزه علم روان شناسی با آگاهی دادن به اولیاء و مربیان عوامل مؤثر را تقویت و عوامل منفی در روند تربیت دانش آموزان را تقلیل می دهد، چراکه این مورد نقش بسیار مهمی در نظام آموزش و پرورش، که مهم ترین نهاد در تربیت و پرورش نسل آینده است را ایفا می کند. و این امر می تواند در بهبود بهداشت روانی و رشد تحصیلی دانش آموزان تأثیرگذار باشد.

یکی از وظایف این کتاب که می توان از آن بهره مند شد، چگونگی ارتباط صحیح با دانش آموزان متناسب با استعداد و روحیه و خصوصیات شخصیت آن ها برای رسیدن به اهداف تربیتی و تحصیلی می باشد که والدین و مربیان با مطالعه آن متوجه ارتباط مناسب با دانش آموزان، جهت رشد و ترقی و پیشرفت آن ها خواهد شد.

این امر در کشورهای در حال توسعه در دهه های اخیر اهمیت خاص یافته است، به همین

سبب رشته های تعلیم و تربیت با هدف توسعه نظام های آموزش دیدار شده است.

اهمیت آموزش و پرورش تا آنجاست که کانت^۲ می گوید: "در بین ابداعات بشر دست ازماقبل تر

است هنر مملکت داری و هنر تعلیم و تربیت."^۳

۲- رشد معلم: ماهنامه آموزش و پرورش، شماره ۱۴ دی ماه ۱۳۸۲.

۳- روان شناسی پرورشی، دکتر علی اکبرسیف، انتشارات آگاه.

بنابر نظر مه‌یر^۱ (۱۹۹۲) در جریان تعلیم و تربیت مجموعه‌ای از عوامل باید فراهم آیند تا تعلیمی صورت گیرد و تربیتی حاصل آید. در فرایند یاددهی _ یادگیری، یادگیرنده‌ای وجود دارد که با خصوصیات ویژه‌ی خود به جریان وارد می‌گردد (خصوصیات یادگیرنده) و در معرض وقایع و اتفاقاتی از محیط بیرون قرار می‌گیرد (کنترل آموزشی) و متناسب با وضعیت خاص خود با مجموعه عوامل درگیر می‌شود^۲ (فرایند های یادگیری) چنین تعاملی سبب می‌شود که تغییراتی در یادگیرنده پدید آید. مسأله عملکرد تحصیلی^۳ در مقاطع مختلف اعم از مقطع ابتدایی، متوسط یک، متوسطه دو و عالی از جمله مسائلی است که در سالهای گذشته مورد توجه متخصصین علوم تربیتی و کلیه علاقه‌مندان به مسائل روانشناسی گردیده است.^۴

به طور کلی، هر یک از اندیشمندان از دیدگاه خاصی به مساله تربیتی و تحصیلی و عوامل مؤثر در آن توجه نموده‌اند و براساس زمینه فکری خود گاهی عامل جداگانه و گاهی دسته‌ای از عوامل را به عنوان علل مؤثر در عملکرد یادگیرنده در پیشرفت مورد تاکید قرار داده‌اند^۵. به عنوان مثال: روانشناسان بیشتر به تأثیر عوامل روانی و هیجانی و جامعه‌شناسان بیشتر به تأثیر عوامل اجتماعی در عملکرد تحصیلی معتقدند. امروزه تصورات ذهنی و عقاید سنتی به امور ذاتی و سرشتی در زمینه عملکرد تحصیلی به کناری نهاده شده و بررسی این پدیده از زاویه داده‌ها و یافته‌های جدیدی مورد توجه قرار گرفته است.

سالانه میلیون‌ها دانش‌آموز در مدارس مختلف در نقاط مختلف جهان تحصیل می‌کنند که بخشی از آنها در مدارس ابتدایی هستند که این دانش‌آموزان در مسیر تعلیم و تربیت و تحصیل خود با آدم‌های مختلف، معلمان مختلف و شرایط محیطی مختلف روبرو می‌شوند و از آنها تأثیر می‌پذیرند. بعضی از این عوامل و شرایط باعث پیشرفت تحصیلی و بعضی باعث افت تحصیلی کودکان می‌شوند. در این کتاب به دنبال این موضوعیم که عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان تحت تأثیر چه عواملی است و چگونه باید شناخته شود از طرفی برای پیدا کردن علل یک مشکل بویژه مشکلات انسانی و اجتماعی تنها نمی‌توان به یک علت بسنده کرد زیرا پدیده‌های اجتماعی همانند

۳- Mayor.

۴- نشریه ماهنامه آموزش و پرورش، شماره ۲۰۶، آذرماه ۱۳۷۵.

۵- Academic revenue

۱- شریعتمداری، علی اکبر. روان‌شناسی یادگیری، انتشارات ترس، تهران، چاپ چهارم، ۱۳۶۳.

۲- قائمی اکبر، ۱۳۶۸، خانواده و تربیت کودک، تهران، انتشارات امیری.

یک زنجیره با یکدیگر پیوند دارند و در به وجود آمدن یک مشکل دخیل هستند. عواملی که بر عملکرد تحصیلی و تربیت دانش‌آموزان مؤثر باشند را می‌توان در سه دسته کلی یعنی:

۱- فردی

۲- آموزشی

۳- خانوادگی و اجتماعی

تقسیم کرد. ما در عوامل فردی هدف، انگیزه، اضطراب امتحان، مطالعه، جنس، عامل جسمانی و در عوامل آموزشی روابط معلم و دانش‌آموزان، مهارت معلمان، کتاب‌های درسی و مواد آموزشی، فضای کلاس و تسهیلات مدرسه و عوامل خانوادگی و اجتماعی شرایط عاطفی و امنیت محیط خانواده، شرایط اجتماعی و اقتصادی، تحصیلات و سطح فرهنگ خانواده، تعداد اعضای خانواده، اشتغال مادران، ارتباط اولیا و مربیان و اثرات تلویزیون را بررسی خواهیم کرد. تا برآستی ببینیم چه عواملی از عوامل ذکر شده بر (فردی و آموزشی، خانوادگی و اجتماعی) بر عملکرد تربیتی دانش‌آموزان نقش مهمی دارد و آن را تحت الشعاع قرار می‌دهد.^۱ کدام عامل موجب پیشرفت و کدام عامل مانع پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود. در این کتاب سعی می‌شود تا حد امکان عواملی که مؤثر بر عملکرد تربیتی دانش‌آموزان بوده و تأثیر روانی و عملی آن را مورد بحث و بررسی قرار گیرد.